

Wappäus-u pride v našem cesarstvu na nekaj čez 25 ljudi 1 novorojen otrok; med 29 ljudmi umerje 1, z mertvorjenimi pa pride na 30 ljudi 1 merlič.

Dopisi.

Iz Veprinca 4. sept. J. K. — V ponedeljak 5. dan t. m. imela je mladež Rukavaške kaplanije, Kastavske plevanije ovoletni šolski izpit (izpraševanje). Medju 95 učenci ni bilo ne jednoga, da ne bi bil iz vseh v tej učivni razlaganih nauk dal na dano upitanje zadovoljnega odgovora. Serca vseh pričujočih gospodov in šolskih prijateljev bile so veselja ginjene, biti svedokom tako dobro naučene mladeži. Bog živi in uzderži mnogočastnoga gospodina kapelana in marljivega učitelja Osipa Janc-a zdravega in veselega, da bo mogel tudi vprihodnje napredovati svojo neutrudljivostjo v cerkvi in v školi.

Iz Gorice 21. sept. — Da so naši Latinci in Nemci z bogoslovci vred za letos še pred polovico avgusta svojo šolsko preskušnjo dostali in jo berž potem veseli vsak na svoj dom posmodili, je bravcem slovenskih časopisov dobro znano. Sicer pa največji del očitnih spraševanj v Gorici spada na mesec september. Spomnim tu samo treh, ki bi utegnile nad drugimi zanimivše biti, in sicer toliko, kolikor se to na kratko dopovedati dá, da človek ni dolgočasen svojim bravcem. — 1. dan t. m. je bilo namreč spraševanje gluhonemov (mutastih) obojega spola. Zanimivo je to spraševanje gotovo vsacemu, ki se prepričati hoče, kako da se tudi gluhomutci dobro brati, lepo pisati, urno rajtati, keršanskega nauka in družih potrebnih znanost naučiti dajo, se vé da po znamenjih njim lastnih. Marsikomu se te reve v serce smilijo, jih viditi, kako da se na uprašanja učnikov ali učnic tudi z jezikom odgovoriti napenjajo, čeravno sploh le malo razumljive besede ali marveč neprijetne glasove od sebe pèhajo. Na zadnje sta bližej pristopila pred poslušavce dva mala fantiča, ktera izmed 55 součencov in součenk najbolj čisto in zastopno besedo izgovarjata. Pogovarjala sta se o prihodnjih opravilih ob času šolskih praznikov, in to tako po domače in prijetno, da sta vse pričujoče do zdaj bolj v nesrečne gluhomutce zamišljene goste razvedrila in jih v smeh posilila. Sledilo je potem obdarovanje najpridniših. Delili so darila sami premilostivi knez in nadškof gg. Andrej, kterim so še kak srebernenk pridjali, kar je otrokom še najbolj dopadlo. Tud je bila v bližnji izbici marsikaka izdelana roba izpostavljena na pogled in v spričevanje, da se nekteri fantiči pod vodstvom domačega mojstra prav lepo mizariti, deklina pa od častitih šolskih sester zvunej šolskih nauk tudi prav čedno šivati, plesti in vezati (štikati) učijo. Iz letošnjega programa, kterega je častito vodstvo pri tej priložnosti na svetlo dalo, se razvidi, da je gluhomutnišnica zavolj potrebnih stroškov v dolg za 960 gold. 27 kr. zabredla, zavoljo kterega je treba bilo enega učnika odpustiti, novih rejencov pa za zdaj sprejeti ne premore. Vodstvo tega ljudomilega inštituta se toraj na dobrotne prebivavce cele primorske dežele obrača z milo prošnjo, naj bi to tako koristno in potrebno napravo v blagor svojih mutastih bratov po moči podpirati in ji iz pešajočega stanú na noge pomagati blagovolili. Bog daj, da bi te besede njegove ne bile klic upijočega v puščavi! — Poleg inštituta gluhonemov je naprava za male otroke (Kleinkinderbewahranstalt) do šestega leta, v skerb šolskim sestram izročena. Osnovala jo je, ravno bo zdaj leto in dan, blagorodna gospodična Matilda grofinja Koronin-ova, za šolo in blagor človeštva vsa uneta. Pri očitnem spraševanju otročičev iz te naprave, tudi 1. dan septembra popoldne, se je bilo za prvokrat prav obilno poslušavcov sošlo. Viditi in slišati, kako da se mali otročiči serčno obnašajo, pridno odgovarjajo in veselo prepevajo, je vse pričujoče goste z veseljem navdalo. Pridnejši so bili s primerjenimi darili raz-

veseljeni. Posebna hvala gré častitim šolskim sestram, ki so se z njimi celo leto trudile in ubijale; pokazale so pa tudi zdaj, da so za take naprave prav ugodne, in da so vsem otrokom, ki so jim v skerb izročeni, res ljubeznjive matere. To že tudi mali otroci spoznajo, ker se jih kot svojih lastnih mamk oklepajo. Želeti bi bilo, naj bi tem pobožnim, v šolstvu skoz in skoz izučnim sestram primožniši stariši svoje otroke v popolno izrejo izročevali. — 19. ravno t. m. pa je bila preskušnja v zavodu za zanemarjenih otrok. Tudi ti otroci, 40 po številu, so pričujočim poslušavcom pokazali, da so se letos zlasti kaj pridno v šoli učili; zakaj odgovarjali so na vsako vprašanje prav dobro, posebno pa iz keršanskega nauka tako urno, da niso nobene dolžni ostali. Hvala v tem gré neutrudljivemu letošnjemu vodju, gosp. Antonu Kumarju, mlademu duhovnu, ki se z učnikom, M. Samcom vred, čeravno še z drugimi opravili preobložen, vendar s stanovitno serčnostjo za dušni in telesni blagor izročeni otrok poteguje. H koncu izpraševanja ustane eden teh fantičev, se gostom ponižno priklone in jim svoj in svojih tovaršev nekdanji in sedanji stan z ginljivo besedo pred oči stavi, in se vsem podpornikom serčno zahvaljuje tako, da so bili vsi pričujoči do solz ginjeni. Sledilo je potem obdarovanje najpridniših tudi po našem premilostivem nadškofu, ki so tudi po poprejšni navadi tega zavoda šesterim najpridnišim sreberne medalje na persi pripeli. Častiti gosti, med njimi tudi dva tuja imenitna gospoda, namreč prečastiti gosp. Novak, korar ljubljanski in blagi gospod Fulčini, deželni poglavar postavne modeneške vlade, kot vsi domači gospodje so popolnoma zadovoljni zavod zapustili. — Da je silno težka naloga take zanemarjene otroke tako otesati kakor bi se želelo in imelo, vsaki lahko spozná, če le premisli, da se ti otroci od jutra do večera zunej zavoda pri svojih mojstrih v delavnicah med delavci raznih rokodelstev znajdejo. — Kar bi se še vprašati imelo, je to: zakaj bi se ti rokodelski otroci, če se že z nemškim jezikom učijo, saj nekoliko tudi v slovenščini ne izurili, ki je v našem mestu toliko potrebna, ker se na tergu, v delavnicah, v štacunah, v vradnijah vedno s Slovenci sučemo? Res čudno je to, da se začetne šole nimajo za to, kar bi imele biti: za izučenje mladine v raznih za življenje potrebnih praktičnih vednostih v domačem jeziku, ampak da so le šole tujih jezikov!! — Sicer pa vsem takem in enakem napravam mnogo mnogo podpornikov želim, in blagor vsakemu človeku zakličem, ki ne samo za svojo mavho samopašno skerbí, ampak keršanske ljubezni do svojega bližnjega unet tudi v djanji kakor si bodi po svoji zmožnosti kaže, da mu je res mar na dušni in telesni sreči človeštva! J. Furlani.

Iz Idrije. — Popisov šolskih preskušinj in slovesnih šolskih sklepov so se bravci naših časnikov menda že tako naveličali, da se človek ne derzne več ziniti o tej reči, ako nima naznaniti kaj vse posebnega in res zanimivega. Taka pa je v vsakem oziru veselica, ki se že nekaj let napravlja v Idrii le samim šolskim obdarjencom (premijantom). Ker ta vsa posebna slovesnost še ni bila — kar jez vem — omenjena v nobenem slovenskem časniku, in jo tudi letos še zmiraj pogrešamo, ker je pretekkel že cel mesec, kar je bila, naj omenim jez bivši priča kaj od nje. — Drugod je z zahvalno mašo in delitvijo šolskih daril končana vsa slovesnost šolskega leta. V Idrii pa napravlja sedanji predstojnik tamošnjega rudnika, v živo spodbudo šolarjev k pridnemu učenju in zglednemu obnašanju, leto za letom na svoje stroške javno in slovesno pogostbo šolskih obdarjencov „na zemlji“ — idrijskem „praterji“. S tem še posebnem poslavljanjem in gostovanjem pa blagi mladino ljub ne išče le samo še bolj uneti svoje izvoljence za stanovitnost, manj izverstne in zanikerne pa spodbadati v posnemo izverstnejih součencov, temuč hoče jim pri tej slovesni priložnosti sam in v pričo duhovske in svetne gospôde globoko v spomin in serce vtisniti marsikak velevažin nauk in opomin — ne

le za šolo, temuč za celo njih življenje. V kratkih pa zdatnih zdravicah jim priporoča zdaj ta zdaj uni kako drugo mladostno čednost, posebno pa — in ravno to je glavni namen te veselice — unema blagosereni gostovavec že te mlade serca za hvaležnost, udanost in zvestobo do presvetlega cesarja, ki skerbi tudi že za nje še v njih otročjih letih po javnih šolah, kjer si naberejo potrebnih véd in znanost, s kterimi si bodo enkrat odrašeni kruha iskali. Ravno zato odločuje častiti gospod to veselico vselej na že bližino obletnico rojstnega dneva, da jo tako premeni v dvojen praznik. Potem namreč, ko je bil veseli god že poprejšni večer v gledišu obhajan z navadnimi slovesnostmi, pa tudi z vso Idrijanom lastno priserčnostjo, nasledva popoldne še omenjena javna pogostba šolskih obdarjencev. Popoldne se zberó srečni izvoljeni ob napovedani uri na določenem kraji, in peljani od učnikov in učenic jih spremlja mestna glasba „na zemljo“. Tukaj jih čakajo najpred mnogotere kratkočasnice, izmed kterih omenim le kaj mikavne vožnje na kroživnici (Ringelspiel). Med tem prihaja zmiraj le več radovidnih gledavcov, in vmes se vé da tudi presrečni starši in žlahta slavljencev. Kadar že vés prostor mergoli množice, se usedejo ovenčani fantiči in deklice za gostivno mizo. Krasno je pogernjena, s šopki cvetlic okinčena in z najokusnejimi jedmi in pijačami obložena. Vés čas med jedjo jim doné na ušesa veseli glasi kratkočasne muzike, in sam visoki gostovavec in še ena višjih gospá jim prijazno strežeta. Tù ima zdaj blagi mladino ljub zaželjeno in kaj ugodno prilóžnost, dajati svojim gostom sam in po družih že pred omenjene nauke in opomine — važne za celo življenje. Mikavno je poslušati, kako jim vedó v jedernatih zdravicah vsak kaj družega koristnega priporočati; pa je tudi zanimivo slišati, kako urno in umno jim mladina odgovarja v zahvalo in obljube, in kako pristojne zdravice tudi oni napivajo. S takim gostovanjem in vzajemnim pozdravljanjem napreduje veselica noter do mraka; takrat pa učniki in učnice peljejo svoje fantiče in deklice dobro pogostovane nazaj na dom, si gotovo zvesti, da nobeden izmed njih ne bo pozabil vse svoje dni tega za-nj tako veselega dneva, pa tudi ne opominov ne obljub prijetih in danih pri tej slovesni gostii „na zemlji“. Slava velikodušnemu darovavcu tacih veselíc, ki iz zgolj mladino ljubja žertvuje znatne stroške, da unema že mlade serca z ljubeznijo za Boga, cesarja in domovino! En šolnik.

Iz Železnikov 21. sept. Naj Vam naznanim tudi odtod, kako se nam poljski pridelki obnašajo. Ajda slabo zori, akoravno je drugač lepa; pozna bo, pa bi utegnila prav dobra biti, ako ji slana kake škode ne naredí. Vsi drugi sadeži malo obetajo. Fežol nam je zlo suša pobrala; malo bo tudi korenja in zelja. Taka je tudi z repo. Podzemljice (krompir) letos ne gnjijejo, pa kažejo neko drugo čudno napako; izrašajo se namreč in poganjajo še v zemlji nov kal. *) Sadja se prav prav redko vidi; kdor ga kaj ima, sam ne vé, kako drago naj bi ga prodajal. Bče pa so letos posebno dobro nanesele, že več let ne tako. Škoda, da je v najboljših dnevih vreme bčelicam neprijazno bilo; še veliko bolje bi bile. — Pretekli teden smo imeli dežja od sile. Že več let ni bila naša Sora tako strahovita kakor v saboto, 17. t. m. pa je napravila tudi v zaloški in soriški fari škode grozno veliko. Pobrala je nek blizo 1000 sežnjev derv. Še v Belem gradu bodo lahko kurili z njimi. V velikem strahu smo bili zavolj tukajšnih fužinskih jezov, pa so, hvala Bogu, brez škode ostali; le za en most je malo malo manjkalo, da ga ni odnesla. Potoki naših gorá so zlo malopridnega značaja. O navadnih časih komaj solzi mala vodica po njih strugi in goni z veliko težavo kak samotni

*) Taka je tudi pri nas v Ljubljani in marsikod drugod. Ne le da je krompir v zemlji že kalil poganjal, tudi mladih krompirčkov je že nastavljal. Huda letošnja vročina ga je presilila; komaj sam rojen je moral roditi že mlade. Vred.

molin, o nevihtah pa narastejo tako, da jih je strašno viditi in privlečejo včasih kamnja in šute, da človek stermi, od kod se je vse to vzelo. — Še nekaj imam, kar nikakor ne smem in tudi nočem zamolčati. Ako se pelje človek od Škofjeloke proti Železnikom, vidi na več mestih cesto razširjeno, klance znižane, doline zasute. Mnogo od tega se je letos doveršilo; na enem kraji cesto od spomladi sem noter do zdaj popravljajo. Mislím, da mi naš spoštovani kantonski poglavar gospod J. Pajk ne bodo zamerili, ako jim za njih veliko cestno skerb tukaj izrečem očitno hvalo, katero po vsi pravici zaslužijo. Od tistihmal, kar so za predstojnika v loškem okraji, so ceste skoz in skoz v takem stanu, da nič boljšega od nobene velike ceste pričakovati ne moremo. *) — Družih novost nimamo; toraj za danes z Bogom! J. Levičnik.

Iz Ljubljane. Z velikim veseljem je tudi pri nas, kakor od več strani slišimo, vsak domoljub sprejel pismo, ki ga je novi gospod minister notranjih oprav zastran nove občinske ali srenjske postave poslal vsem gospodom deželnim poglavarjem, in kterega poglavitiše čertice smo posneli po „Wien. Zeitg.“ v današnjem „novičarji“ iz Dunaja. Kdor vé, kako globoko v srečo in blagostanje vsakega človeka sega srenjska postava, ktera je v resnici podlaga cele deržave, bo pač tudi želel, da se ta postava osnuje tako, da more svoj cilj in konec tudi doseči. Zato je bila to kaj dobra misel novega gospoda ministra, da je grozno dolgi in težki razumljivi načert srenjske postave, ki ga je 24. aprila l. l. izdalo prejšno ministertvo, izročil od konca do kraja resnemu pretresu, in da je deželnim poglavarjem vseh dežel oblast dal, v ta namen si izvoliti zvedenih in odkritosernih mož iz različnih stanov, kteri bojo smeli naravnost reči, kaj je na omenjeni osnovi dobro, kaj pa ne velja nič in potrebuje premembe, da se doverši „prosta in lahko razumljiva postava“. In če ktera postava mora kratka, prosta, lahko razumljiva biti, mora biti taka ta postava, ker zadeva preprostega kajžarja ravno tako kakor visokega gospoda. Kar je abecednik med bukvami, mora biti srenjska postava med postavami. Kdor misli drugač, kaže, da ne pozná ljudstva in da nikoli ž njim opraviti ni imel. Ker je, kakor smo rekli, gospod minister izročil pretres in predelovanje nove postave deželnim gospodom poglavarjem, je pa tudi očitno, kako imenitno nalogo so oni dobili s tem, da si volijo prave može v posvét. Imena mož, ktere bojo v posvét dežele srenjske postave (Landgemeindeordnung) volili naš gospod deželni poglavar, nam niso še znane, toliko pa vemo povedati, da jim je le za napravo dobre postave mar, ne pa za osebné zadeve, in ker hočejo odkritoserenó slišati želje in potrebe o srenjski postavi od več strani, so naročili tudi naši kmetijski družbi, naj jim nasvetuje šest mož, kteri so pripravni v to posvetovanje vzeti biti. Družba je to častno sporočilo se vé da berž in z veseljem spolnila. — Kakor je prestrašila nova postava zavolj vžitnega davka za vino naše Dolence, tako jih je razveselila novica, da je ta dac do majnika prihodnjega leta odložen, ker vsak po tem odlogu upa, da se bo postava ta potem celó preklicala; sicer bi se res polovica naših vinorejcev mogla vinogradom odpovedati. Tak dac utegne, na priliko, v Rajnskih vinskih deželah primeren biti, kjer je vino po 12 do 15 gld., al za naše Dolence bi bila velika nesreča, če bi se moglo od vsakega vedra pridelanega vina zraven zemljišnega davka še kakih 75 kraje. vžitnega daca plačevati, vino naše pa le nizko ceno po 3 ali še celó po 2 gold. ima. Upamo tedaj, da po začasnem odlogu bode prišel popolnoma preklic.

*) Oj kako bi želeli tudi mi, da bi nam Ljubljančanom kdo cesto v Zalog popravil! Vred.